

OBSAH

PREDHOVOR	5

HISTORICKÉ CENTRUM	7

MARIÁNSKE NÁMESTIE	7
RADNICA	11

DLABAČOVA ULICA	15

ORTODOXNÁ SYNAGÓGA	15
EXPOZÍCIA JUDAÍK	17

DOLNÝ A HORNÝ VAL	19

MESTSKÉ VALY A MESTSKÉ VEŽE	19
BÝVALÁ FARA	21
KNIHÁRSKA DIELŇA	24
DOM ALEXANDRA LOMBARDINIHO	27
MAKOVICKÉHO DOM	29

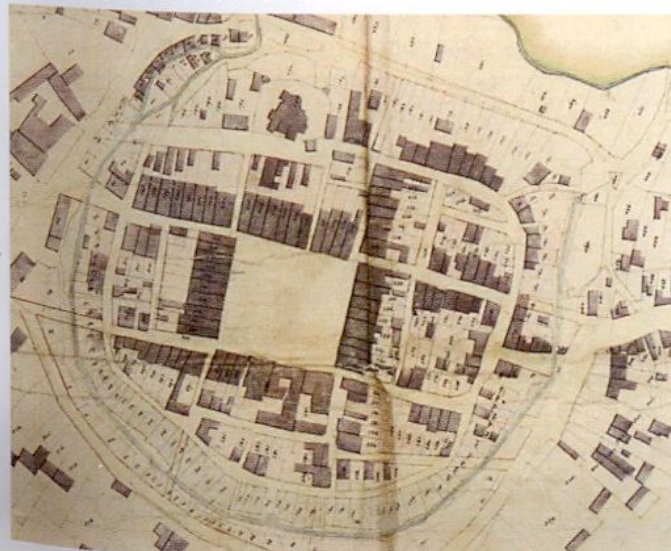
HODŽOVA ULICA	31

BACHEROVA VILA	31
FINANČNÝ PALÁC	32
HOTEL HUNGÁRIA	34

HURBANOVA ULICA	37

HOTEL DUBNÁ SKALA A HOTEL TATRA	37
KATOLÍCKY DOM S NÁRODNÝM DIVADLOM	38
KLÁŠTOR FRANTIŠKÁNOV	
A KOSTOL SV. BARBORY	41
NEOLOGICKÁ SYNAGÓGA	43
UHORSKÁ KRÁĽOVSKÁ ŠTÁTNA HLAVNÁ	
REÁLNA ŠKOLA	44
ROSENFELDOV PALÁC	47

Mapa mesta z roku 1848

Hotel Rémi okolo roku 1948

HVIEZDOSLAVOVA ULICA	49

SÚD	49
HOTEL METROPOL	53
HOTEL RÉMI – HOTEL POLOM	54
ŽELEZNICA	56
KOŠICKO-BOHUMÍNSKA ŽELEZNICA	56
POVAŽSKÁ ŽELEZNICA	58
RAJECKÁ ŽELEZNICA	58
ŽELEZNIČNÁ STANICA	59

JÁNOŠÍKOVA ULICA	61

TOVÁREŇ NA ZÁPALKY	61

KÁLOV	63

KÁLOV	63
REMESELNÍCKY DOM	65

KATEDRÁLNE NÁMESTIE	66

BURIANOVA VEŽA	67
KATEDRÁLNY CHRÁM NAJSVÄTEJŠEJ	
TROJICE – FARSKÝ KOSTOL	70
REPREZENTAČNÝ DOM – MESTSKÉ DIVADLO	72

KYSUCKÁ CESTA	75

SLOVENA ŽILINA	75

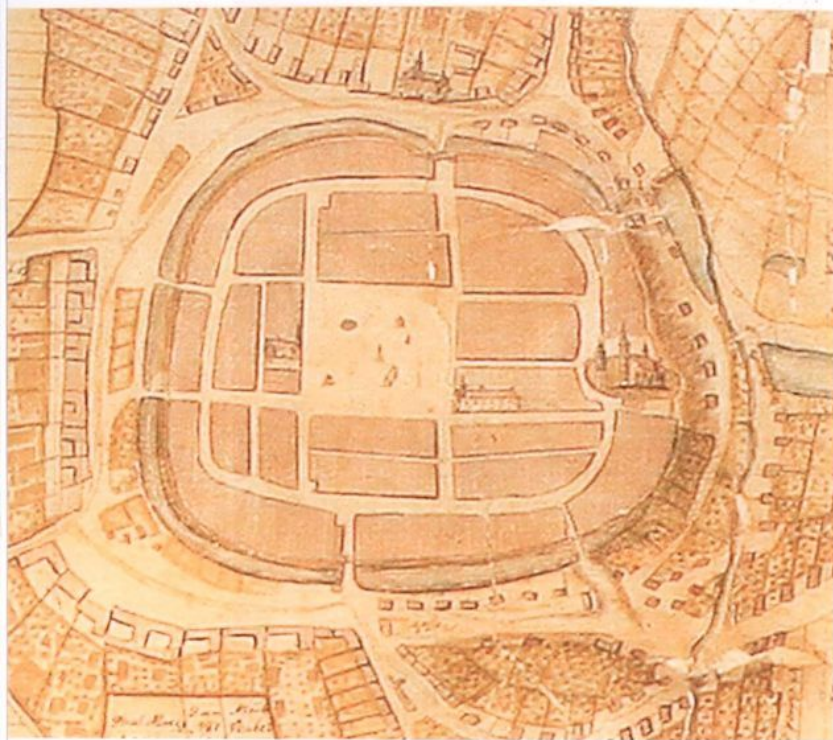
LEGIONÁRSKA ULICA	77

RAKÚSKO-UHORSKÁ OBCHODNÁ BANKA	77

NÁMESTIE ANDREJA HLINKU	79

BALUSTRÁDA	79
NÁM. A. HLINKU	81
UHORSKÝ KRÁĽOVSKÝ POHRANIČNÝ	
POLICAJNÝ KAPITANÁT	83

Mapa mesta z roku 1747

NÁMESTIE ŽILINSKEJ SYNODY

EVANJELICKÝ KOSTOL 85

NÁRODNÁ ULICA

NÁRODNÁ ULICA 88

VÝZNAMNÉ BUDOVY 89

PRI CELULÓZKE

CELULÓZKA 95

SOĽNÝ SKLAD 98

KRÁĽOVSKÝ SOĽNÝ ÚRAD – VILLA NEČAS 101

KAPLNKA SEDEMBOLESTNEJ PANNY MÁRIE 102

SAD SNP

105

SLÁDKOVIČOVA ULICA

107

DADANOVA TLAČIAREŇ 107

POŠTA 1 108

SPANYOLOVA ULICA

110

VILA MAGNÓLIA 111

ULICA REPUBLIKY

112

SPOJENÉ ELEKTRÁRNE SEVEROZÁPADNÉHO

SLOVENSKA 113

PARNÁ ELEKTRÁREŇ 114

VEĽKÁ OKRUŽNÁ

117

SOKOLOVNĽA – KINO ÚSVIT 117

VURUMOVA ULICA

119

GRAND BIO UNIVERSUM 119

KLEMENSOV DOM 121

ZÁVODSKÁ CESTA

124

KOSTOL SVÄTÉHO ŠTEFANA-KRÁĽA 125

ZAYMUSOVA ULICA

129

ŠTÁTNA UHORSKÁ DIEVČENSKÁ

MEŠTIANSKA ŠKOLA 129

MESTSKÁ TRŽNICA 130

CINTORÍNY V MESTE

132

CINTORÍN PRI KOSTOLE SV. ŠTEFANA-KRÁĽA 133

CINTORÍN PRI FARSKOM KOSTOLE 133

CINTORÍN NA PREDMESTÍ 134

MESTSKÝ CINTORÍN 134

NOVÝ CINTORÍN POD HRADISKOM 135

ŠPITÁLSKY CINTORÍN 136

VOJENSKÝ CINTORÍN 136

VOJENSKÝ CINTORÍN SOVIETSKYCH

VOJAKOV 137

ŽIDOVSKÝ CINTORÍN

A CEREMONIÁLNA HALA 137

ZOZNAM PAMIAŤOK 140

POUŽITÁ LITERATÚRA A PRAMENE 142

RESUMÉ 145

MAPA OPISOVANÝCH OBJEKTOV 146

TURISTICKÉ INFORMÁCIE 148

Radnica okolo roku 1900

Obchody medzi
farou a Štôľňou
po roku 1960

vodovod a elektrinu. Na renováciu budovy upozorňoval reliéfny nápis zo strany Farských schodov „*RENOV 1913*“. Vtedy cirkev prepustila mestu časť svojho pozemku medzi Farskou a Pivovarskou ulicou a mesto tu vybudovalo Farské schody.

Nad vstupom do fary sa nachádzal slovenský erb – na modrom trojvrší žltý dvojkríž. Tento erb po prvý raz použili na pečati historicky prvej Slovenskej národnej rady, ktorá pôsobila v rokoch 1848 až 1849. Farská budova stála v atraktívnom prostredí centra mesta. Preto v roku 1930 podľa návrhu vynikajúceho žilinského architekta M. M. Scheera žiadala rímskokatolícka cirkev asanáciu starej fary

a vybudovanie novej fary a obchodných priestorov vo funkcionalistickom slohu s výškou vyše 16 metrov v priestore od Farskej ulice až po dnešnú Štôľňu. Na to bolo vydané i stavebné povolenie. Žiaľ, táto skvostná funkcionalistická stavba sa pre nedostatok finančných prostriedkov neuskutočnila. Obchodné miestnosti v smere od fary po Štôľňu sa vybudovali až v roku 1938. Farská budova po vojne bola naďalej využívaná, avšak pre nedostatok investícií postupne začala chátrať. Preto stavebný úrad v roku 1978 odporučil budovu asanovať.

Po roku 1970 bola budova viackrát navrhnutá na vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku, avšak pamiatkarské a iné orgány to neschválili. Pamiatkový úrad nepovažoval budovu v minulosti za významnú a nedal ju ani do zoznamu prakticky všetkých budov v historickom jadre, v ktorých bol uskutočnený pamiatkarský prieskum. Budova nikdy nebola skúmaná komplexným architektonicko-historickým alebo sondážnym výskumom. V roku 1989 budovu farský úrad opustil a po roku 1991 sa využívala len čiastočne.

Koncom roka 2007 zverejnila cirkev svoj zámer predať budovu fary a ostatné budovy s pozemkami, kde sa mal vybudovať

Posledná
fotografia fary
z roku 2008

**Priečelie reálky
v roku 2008**

ponúkol veľkému množstvu účastníkov ustanovujúceho zhromaždenia v roku 1919 telocvičňu reálky, lebo „v Žiline takej veľkej sály nebolo“.

Pred hlavným vchodom bol vybudovaný podstavec, na ktorom bola v rokoch 1941 až 1946 socha Antona Bernoláka. Tá sa pôvodne nachádzala v Nových Zámkoch, po roku 1938 ju previezli do Žiliny, kde stála najprv v priestoroch balustrády a keď sa začala jej rekonštrukcia, previezli ju pred reálku.

Ako profesori i študenti pôsobili v reálke mnohé osobnosti slovenského i žilinského významu. Kreslenie tu učil maliar Gustáv Obendorf, ktorého tri rozmerné olejomalby boli umiestené na stenách školy a po jeho odchode zo Žiliny po roku 1918 obrazy zmizli. Jeho nástupcom bol maliar František Šmilauer. Škola vychovala

množstvo známych maliarov a výtvarníkov, ako boli Vincent Hložník, Imrich Weiner Kráľ, Zdeno Horecký, Gejza Salay, Andrej Barčík, Mojmír Vlkoláček, Vladimír Kompánek, architekt Štefan Milučký a ďalší. Ako učiteľ tu pôsobil aj výtvarník Stanislav Bíroš. V škole sa učili i také osobnosti, ako boli a sú Štefan Baštovanský, spisovatelia a básnici Štefan Atilla Brezány, Lubomír Feldek, Milan Ferko, Janko Frátrik, Ján Kostra, Ján Lenčo, Belo a Štefan Letz, právnik Ernest Žabkay, dôstojník Viliam Meljon, historik Richard Marsina, matematici Jozef Sikora a Michal Harant, akademik Emil Špaldoň a mnohí ďalší.

ROSENFELDOV PALÁC → 15

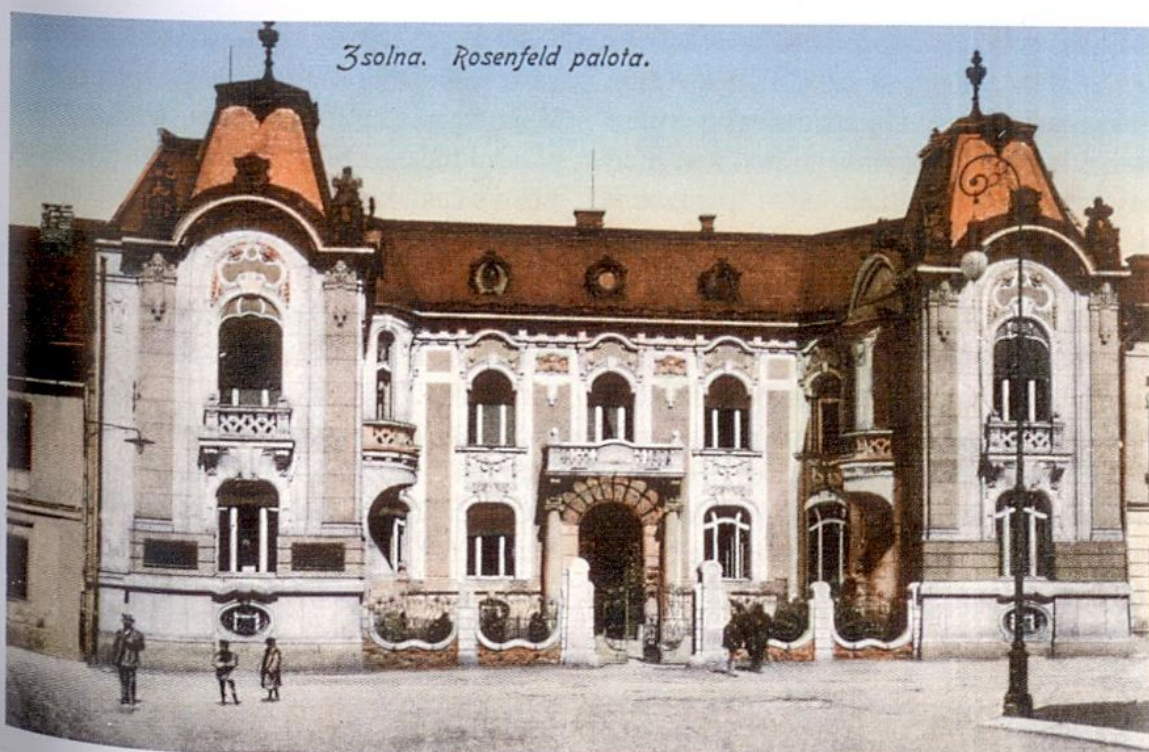
NÁRODNÁ KULTÚRNA PAMIAATKA

V ROKU 1897 ŽILINSKÝ BANKÁR IGNÁC ROSENFELD SPOLU S MANŽELKOU JÚLIU SCHLESINGEROVOU KÚPILI PRAVDEPODOBNE ZASTAVANÝ POZEMOK NA VTEDAJŠEJ ULICI GABRIELA BAROŠA (BAROSS GÁBOR UTCA) A ASI V ROKU 1907 PODĽA PROJEKTOV ARCHITEKTA MIKULÁŠA RAUTERA (PÔVODNE NICOLETTO) TU POSTAVILI BUDOVU BANKY A OBYTNÉHO DOMU. TENTO PALÁC JE ARCHITEKTONICKÝM SKVOSTOM V SECESNOM ŠTÝLE A JE JEDNOU Z NAJKRAJŠÍCH PAMIATOK V MESTE.

Budova sa zachovala takmer v pôvodnom stave s mnohými umelecko-remeselnými detailmi, akými sú napríklad okenné a dverné výplne s ozdobnými kovovými mrežami, drevené obklady stien, štukatárska výzdoba interiérov, pôvodné svietidlá, vitrážové okná, ko-

vové zábradlie zadného schodiska, ale aj kovaný plot pred hlavnou záhradou či vykurovací kotol na pevné palivo. Okrem pamiatkových, umeleckých, výtvarných a architektonických hodnôt je palác hodnotný aj z hľadiska ucelenosti diela, vlastnej hodnoty veku, ale aj spoločenského významu. Svojím významom prekračuje hranice Slovenska.

Od začiatku tu sídlila *Žilinská sporiteľňa a úverový ústav*, ktorá bola založená v roku 1870. Riaditeľom bol Ignác Rosenfeld (1850 – 1923), pochovaný je na žilinskom židovskom cintoríne spolu s manželkou Júliou. Po jeho smrti banka v roku 1927 splynula s *Obchodnou bankou* z Budapešti a premenovala sa na *Žilinskú obchodnú banku*. Tým sa prakticky stala len filiálkou, ale aj tak bola dôležitým ekonomickým faktorom v hospodárskom živote mesta a celého jeho okolia, pretože podporovala rozvoj obchodu a priemyslu. V roku 1937 budovu od dedičov kúpila *banka Slávie*, potom v roku 1942 budovu získala

Žsolna. Rosenfeld palota.

Rosenfeldov palác v roku 1916

KATEDRÁLNE NÁMESTIE

BURIANOVA VEŽA → 23

NÁRODNÁ KULTÚRNA PAMIATKA

BURIANOVA VEŽA SA NACHÁDZA VEDĽA KATEDRÁLNEHO CHRÁMU NAJSVÄTEJŠEJ TROJICE. JE VYSOKÁ 46 METROV A NA JEJ OCHODZU SA DOSTANEME PO ZDOLANÍ 84 SCHODOV. JE JEDNOU Z NAJSTARŠÍCH RENESANČNÝCH ZVONÍC NA SLOVENSKU A VZHĽADOM PRIPOMÍNA ZNÁME TALIANSKÉ MESTSKÉ ZVONICE – KAMPANILY.

Výstavbu tejto mohutnej štvorcovej kamennej veže, ktorá mala na začiatku i obranný charakter ako mestská veža chrániaca blízke mestské hradby, pravdepodobne začal Burian Svätlovský z Vlčnova (na moravskom Slovákku), ktorý v rokoch 1526 až 1529 vlastnil hradné panstvo Strečno a Žilinu. Nie je isté, či ju len neupravoval alebo nadstavoval. Vežu dostaval Rafael Podmanický, ktorý v rokoch 1540 a 1548 obsadil Žilinu. Veža sa stala súčasťou jeho hradného komplexu, ktorý tu vybudoval namiesto kostola. Zvonicou sa opätovne stala po prestavbe v roku 1586. Mala názov Nová veža, pravdepodobne na odlišenie od starej veže mestského opevnenia pri bývalej farskej budove, prípadne na odlišenie od veže kostola.

Pri požiari susediaceho kostola v roku 1678 sa na veži roztopili všetky zvony. História sa zopakovala pri ničivom požiari Žiliny 21. júna 1848, keď sa podobne roztopili tri najväčšie zvony. Od konca 19. storočia dostala názov po Burianovi Svätlovskom ako Burianova veža, kde bol i zvon Burian. Dňa 18. augusta 1917 pôvodný Burianov zvon s hmotnosťou 2336 kg s dvoma ďalšími Medianom (655 kg) a Umieračikom (25 kg) vojsko

Burianova veža (vpravo) pred rokom 1918

VEŽU DOSTAVAL RAFAEL PODMANICKÝ, KTORÝ V ROKOCH 1540 A 1548 OBSADIL ŽILINU. VEŽA SA STALA SÚČASŤOU JEHO HRADNÉHO KOMPLEXU, KTORÝ TU VYBUDOVAL NAMIESTO KOSTOLA.

skonfiškovalo a použilo na výrobu vojenského materiálu. Zvony sa vyrábali zo zvonnárskeho bronzu s približným obsahom 78 percent medi a 22 percent cínu.

Od roku 1923 je na veži šesť zvonov, ktoré 15. augusta posvätili nitriansky biskup Karol Kmeťko (1875 – 1948) a ružomerský kňaz Andrej Hlinka (1864 – 1938). Odliata ich v roku 1923 firma Richard Herold z Chomutova. Zvony stáli 350 000 korún a zbierka na ne trvala tri roky. Podľa historických prameňov má každý zvon z jednej strany na boku latinský nápis, pod ktorým je reliéf svätca a v spodnej časti nad vencom zvona je slovenský nápis:

1. Najsvätejšia Trojica – 2785 kg
s nápismi: „VOX EGO SUM VITAE,
DEUM TRINUM LAUDARE VENITE.“
„DO SHODY UPRIMNÉHO SPOLKU
– CELKU SHROMAŽDUJ V LÁSKE
TÚTO OBEC VELKÚ.“